TẠP CHÍ ĐIỆN TỬ
THƯƠNG HIỆU & CÔNG LUẬN

Siết chế tài bán lẻ - “điểm nghẽn” trong phòng, chống thuốc lá lậu

11:25 23/04/2026

Tại tọa đàm “Phòng chống thuốc lá lậu - Thực trạng và hành lang pháp lý trong tình hình mới” do Báo Công an nhân dân vừa tổ chức tại Hà Nội, nhiều số liệu và phân tích cho thấy cuộc chiến chống thuốc lá lậu dù đạt kết quả lớn nhưng vẫn còn những “khoảng trống” đáng lo ngại, đặc biệt ở khâu bán lẻ.

Quang cảnh tọa đàm

Hơn 79.000 vụ vi phạm nhưng chưa chặn được “đầu ra”

Theo Ban Chỉ đạo quốc gia chống buôn lậu, gian lận thương mại và hàng giả, giai đoạn 2014–2025, lực lượng chức năng đã phát hiện, xử lý 79.459 vụ vi phạm liên quan đến buôn lậu, vận chuyển, sản xuất, mua bán trái phép thuốc lá; thu giữ hơn 110 triệu bao thuốc lá điếu, hơn 388 tấn lá thuốc lá và trên 2 triệu đơn vị thuốc lá điện tử, thuốc lá nung nóng.

Tuy nhiên, theo ông Đặng Văn Dũng, Phó Chánh Văn phòng Thường trực Ban Chỉ đạo quốc gia chống buôn lậu, gian lận thương mại và hàng giả, tình hình

vẫn diễn biến phức tạp. Các đối tượng ngày càng tinh vi, hoạt động mạnh trên không gian mạng; trong khi một số địa phương chưa bám sát thực tiễn, hệ thống pháp luật còn thiếu đồng bộ, chưa theo kịp diễn biến mới.

Một trong những điểm đáng chú ý tại tọa đàm là kết quả khảo sát thị trường bán lẻ do nhóm nghiên cứu của Đại học Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội thực hiện tại một số tỉnh, thành phố An Giang, Cần Thơ, Đà Nẵng và Khánh Hòa.

TS. Nguyễn Quốc Việt phát biểu tham luận

Theo TS. Nguyễn Quốc Việt, chuyên gia Chính sách công, Trường Đại học Kinh tế (Đại học Quốc gia Hà Nội), hành vi bán thuốc lá lậu không xuất phát chủ yếu từ thiếu hiểu biết pháp luật. Ngược lại, nhiều người bán nhận thức rõ rủi ro nhưng vẫn vi phạm vì lợi nhuận.

Tại thành phố Cần Thơ, 97,9% người bán biết quy định xử phạt, nhưng tỷ lệ điểm bán thuốc lá lậu vẫn lên tới gần 100%. Điều này cho thấy khoảng cách lớn giữa nhận thức và hành vi, phản ánh bài toán “lợi ích – chi phí vi phạm” chưa được giải quyết.

Khảo sát cũng chỉ ra yếu tố cầu thị trường đóng vai trò quyết định. Khi vẫn còn người mua, hàng lậu vẫn có “đất sống”. Ở một số địa phương, động cơ từ nhu cầu thị trường chiếm tới 50–70%.

Đại tá Nguyễn Thanh Bình, Phó Cục trưởng Cục Truyền thông Công an nhân dân, Tổng Biên tập Báo Công an nhân dân chủ trì tọa đàm

Mức phạt thấp, chưa đủ sức răn đe

Nhiều ý kiến tại tọa đàm cho rằng, khung pháp lý hiện hành chưa đủ mạnh để kiểm soát khâu bán lẻ – mắt xích quyết định đầu ra của thuốc lá lậu.

Theo đại diện Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam, với hành vi buôn bán dưới 50 bao thuốc lá nhập lậu, mức xử phạt hiện chỉ từ 1–3 triệu đồng. Trong khi đó, ngưỡng xử lý hình sự từ 1.500 bao trở lên khiến phần lớn vi phạm nhỏ lẻ "lọt lưới" chế tài mạnh.

Các chuyên gia cho rằng mức phạt này quá thấp, thậm chí bị coi như "chi phí kinh doanh". Theo Hội Tư vấn Thuế Việt Nam, thuốc lá lậu gây thất thu ngân sách từ 5.000–6.000 tỷ đồng mỗi năm, đồng thời làm suy giảm năng lực cạnh tranh của doanh nghiệp hợp pháp.

Từ thực tiễn trên, nhiều đại biểu thống nhất cần sớm sửa đổi Nghị định 98/2020/NĐ-CP theo hướng tăng mạnh mức xử phạt, bảo đảm "tiền phạt cao hơn lợi nhuận kỳ vọng". Đồng thời, áp dụng cơ chế phạt lũy tiến đối với hành vi tái phạm, thậm chí hạ ngưỡng xử lý hình sự trong một số trường hợp.

Cùng với đó, việc tăng tần suất kiểm tra tại các điểm bán lẻ được xem là giải pháp quan trọng, nhằm tạo áp lực thực thi đủ mạnh để thay đổi hành vi.

Đại diện lực lượng chức năng cũng cho biết, Ban Chỉ đạo quốc gia chống buôn lậu, gian lận thương mại và hàng giả đang xây dựng dự thảo chỉ thị mới thay thế Chỉ thị 30, dự kiến trình Thủ tướng trong tháng 5/2026, trong đó nhấn mạnh tăng chế tài và gắn trách nhiệm người đứng đầu địa phương.

Từ các phân tích tại tọa đàm, có thể thấy thuốc lá lậu không còn chỉ là vấn đề ở biên giới hay khâu vận chuyển, mà đã "bám rễ" sâu trong thị trường nội địa, đặc biệt ở hệ thống bán lẻ.

Tai Tòa đàm các đại biểu thống nhất cần sớm sửa đổi Nghị định 98/2020/NĐ-CP theo hướng tăng mạnh mức xử phạt, bảo đảm "tiền phạt cao hơn lợi nhuận kỳ vọng"

Do đó, muốn kiểm soát hiệu quả, cần chuyển trọng tâm sang chặn đầu ra – nơi quyết định vòng quay lợi nhuận của hàng lậu. Việc hoàn thiện pháp lý, nâng mức xử phạt, tăng cường kiểm tra và nâng cao nhận thức xã hội cần được triển khai đồng bộ.

Trong bối cảnh chính sách thuế thuốc lá dự kiến điều chỉnh từ năm 2027, việc siết chặt quản lý ngay từ thời điểm hiện tại được đánh giá là yêu cầu cấp thiết, nhằm đưa thị trường vào khuôn khổ và hạn chế nguy cơ gia tăng buôn lậu trong thời gian tới.

Nguyễn Kiên